

บทบรรณาธิการ

ดูเสมือนว่า ความตื่นตัวในวงวิชาการทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยในปัจจุบันจะลดน้อยถอยลงไปมากจากเมื่อกว่า 30 ปีที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด แม้จะมีผลงานวิชาการทางด้านนี้ผลิตออกมาอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตในสาขานี้เพิ่มขึ้น และแม้ความรู้ทางประวัติศาสตร์โบราณคดีจะมีความก้าวหน้าในอดีตมากขึ้นก็ตาม แต่บรรยากาศทางวิชาการกลับดูจะมีลักษณะที่เงียบเหงาเป็นอย่างยิ่ง

ยิ่งมองย้อนกลับไปเมื่อราว 50 ปีก่อนหน้านั้น จะพบความแตกต่างของความตื่นตัวทางวิชาการทางด้านนี้อย่างชัดเจน ณ ช่วงเวลานั้น เต็มไปด้วยกระแสแห่งการค้นคว้าทั้งจากผู้เชี่ยวชาญและผู้สนใจสมัครเล่น มากไปด้วยข้อถกเถียงในองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย แต่ปัจจุบัน ประเด็นการถกเถียงดูจะลดน้อยถอยลง ทั้งที่หลักฐานข้อมูลใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ความคึกคักของเวทีสัมมนาวิชาการในประเด็นเหล่านี้ดูจะหดแคบและเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญมากขึ้นทุกที ทั้งทั้งงบประมาณและการประชาสัมพันธ์กว้างขวางกว่าในอดีต

หากให้วิเคราะห์ในเชิงโครงสร้าง สาเหตุของปรากฏการณ์ถดถอยและเงียบเหงาในวงวิชาการทางด้านนี้คงมีเหตุปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ดังต่อไปนี้

หนึ่ง การลดน้อยลงของกระแสชาตินิยมไทยที่เคยเป็นตัวหล่อเลี้ยงสำคัญให้วงวิชาการทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยคึกคัก (แต่ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา กระแสชาตินิยมไทยดูเริ่มรุนแรงขึ้นอีกครั้ง และอาจจะนำมาซึ่งการตื่นตัวในวิชาการด้านนี้อีกทีก็เป็นได้ เช่นกรณีปราสาทพระวิหาร เป็นต้น) สอง ความสนใจทางวิชาการด้านนี้ของนักวิชาการต่างประเทศที่เริ่มมีทิศทางลดน้อยลง ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า ส่งผลต่อความเงียบเหงาในวงวิชาการทางด้านนี้ตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน และสามคือ วัฒนธรรมแบบอนุรักษนิยมทางวิชาการของนักวิชาการไทยที่ไม่กล้าจะคิดแหวกแหกคอกออกจากครุบาอาจารย์มากนัก ทำให้งานวิชาการดูจะย่ำรอยซ้ำ ย่ำอยู่บนงานครุมากกว่าที่จะก้าวหน้าออกไปจากครุ เป็นต้น

แน่นอน การอธิบายสาเหตุข้างต้น ย่อมไม่ครอบคลุมความซับซ้อนของกระแสการถดถอยทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยได้ แต่อย่างน้อยก็คงจะช่วยสร้างความเข้าใจบางประการต่อปรากฏการณ์นี้ และอาจจะช่วยทำให้มองเห็นแนวทางในการกระตุ้นความตื่นตัวในแวดวงวิชาการต่อไป

ด้วยทัศนะข้างต้น ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในฐานะหน่วยทางวิชาการที่เป็นส่วนหนึ่งในแวดวงวิชาการทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยมาโดยตลอด เล็งเห็นว่า การทำหน้าที่สร้างบรรยากาศทางวิชาการทางด้านนี้ให้กลับมาตื่นตัวอีกครั้งเป็นภาระที่สำคัญยิ่ง

อย่างไรก็ตาม เราไม่สนับสนุนการปลุกกระแสชาตินิยมไทยแบบสุดโต่ง เพื่อนำมาเป็นตัวหล่อเลี้ยงหรือสร้างความคึกคักในวงวิชาการทางด้านนี้ และสอง เราคงไม่สามารถเข้าไปกำหนดทิศทางวิชาการระดับสากลให้หันกลับมาเน้นประเด็นไทยศึกษาให้คึกคักเหมือนเช่นเมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมาได้

ดังนั้น สิ่งที่เราเชื่อว่าจะทำได้คือ ความพยายามที่จะเปิดโอกาสและเวทีในการนำเสนอประเด็นทางวิชาการทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยในแง่มุมที่ท้าทายกรอบวิธีคิดแบบอนุรักษนิยม วิพากษ์คำอธิบายแบบเดิม ตลอดจนเปิดพื้นที่และแง่มุมใหม่ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย

การกลับมาอีกครั้งสำหรับวารสารวิชาการหน้าจั่วว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย ฉบับที่ 6 นี้ (หลังจากหยุดไปเป็นเวลา 1 ปี) ได้วางเป้าหมายวารสารไปในทิศทางดังกล่าวอย่างชัดเจน

แน่นอน ภายใต้วัฒนธรรมทางวิชาการแบบอนุรักษนิยมที่ค่อนข้างเข้มแข็งและฝังรากลึกในสังคมไทย คงจะเป็นเรื่องยากลำบากในการหาบทความที่มีลักษณะวิพากษ์และท้าทายได้ในปริมาณมาก แต่อย่างน้อยเราก็หวังว่า แนวโน้มงานวิชาการในลักษณะวิพากษ์และท้าทายจะเริ่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น (แม้จะเป็นไปอย่างเชื่องช้า) ในอนาคต ซึ่งวารสารหน้าจั่วว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทยนับจากนี้ไป จะพยายามทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเสาะหาและนำเสนอผลงานวิชาการที่มีลักษณะดังกล่าวอย่างต่อเนื่องให้มากที่สุดเท่าที่จะมีกำลังสามารถทำได้